

урок-захист доповіді, урок-диспут, урок-рольова гра, урок-засвоєння нових знань, урок-прес-конференція.

Завдання мають різний рівень складності від простих до складних з урахуванням індивідуальних особливостей учнів.

Висновки. Проведене дослідження показало, що використання самостійної роботи значно збільшило інтерес до вивчення англійської мови. Таким чином, дослідно-експериментальна робота показала те, що використання самостійної роботи на заняттях, та врахування особистісних можливостей учнів сприяє підвищенню якості знань студентів з англійської мови. Самостійна робота на занятті за умови належної її організації й повсякденного проведення не тільки справляє позитивний вплив на якість знань учнів і формування у них умінь та навичок навчальної праці, а й допомагає виховувати відповідальне ставлення до навчальних занять. Подальшу роботу вбачаємо у розробці самостійних занять з теми "Великобританія".

Література

1. Бас І., Мельник Ю. Самостійна робота в системі індивідуального навчання учнів сільських шкіл // Рідна школа, 2002. – №6. – С. 51-53.
2. Буряк В.К. Керування самостійною пізнавальною діяльністю учнів. – Радянська школа, 1981. – №6. – С. 21-24.
3. Буряк В.К. Керівництво самостійною роботою учнів у навчальному процесі // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2001. – №3. – С. 135-145.
4. Качество знаний учащихся на пути его совершенствования Под ред. М.М.Скаткани, В.В.Краевского, – М.: Педагогика, 1978. – 208с.
5. Педагогика. Учеб.пособие для студ. – Под ред. П.И.Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 1998. – 640с.

Л.В.Задорожна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОНАННЯ

В статье рассматривается специфика выполнения комплексной квалификационной работы студентами исторического факультета педагогического университета.

The article deals with the specific character of complex qualification project made by History faculty students of pedagogical university.

Постановка проблеми. Одним із важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат, а саме: знання й уміння випускників повинні бути застосовані і практично використані при виконанні завдань, поставлених перед ними державою. Загалом одним з визначальних критеріїв освіти в межах Болонського процесу є якість підготовки фахівців, зміцнення довіри між суб'єктами освіти та розробка структурно-логічних схем якісної підготовки кадрів за усіма напрямками і спеціальностями.

Одним з головних завдань у системі вищої педагогічної освіти України є професійна підготовка майбутніх викладачів суспільствознавчих дисциплін для загальноосвітніх навчальних закладів I-III рівнів акредитації, які мають не тільки володіти певною сумою ґрунтовних знань з відповідних дисциплін, але і здатних займатися науково-дослідницькою діяльністю.

Тому одним з найбільш важливих напрямків підготовки спеціалістів на історичному факультеті педагогічних університетів є дослідницька діяльність, результатом якої має бути виконання кваліфікаційної роботи. Такий підхід, на нашу думку, дозволяє суттєво наблизити рівень вищої педагогічної освіти до європейських стандартів.

Аналіз публікацій. Виконанню дослідницьких робіт, які є завершальним етапом навчальної діяльності студента у вузі, присвячено чимало публікацій. Але їх аналіз показав, що тема себе не вичерпала і потребує постійної уваги, особливо в сучасних умовах залучення української системи вищої освіти до Болонського процесу.

Специфіка сучасного процесу формування педагога-історика в педагогічному університеті породжує низку проблем, пов'язаних з необхідністю фундаментальної базової підготовки майбутнього фахівця. Їх вирішення потребує пошуку нових підходів до проектування й виконання основних етапів кваліфікаційного дослідження як свідчення фахової придатності молодого спеціаліста та його готовності до праці.

Для вдосконалення процесу підготовки комплексного кваліфікаційного дослідження та презентації його результатів на захисті молодому спеціалісту необхідно, в першу чергу, чітко визначити основні вимоги до змісту роботи, встановити етапи її виконання та розробити критерії оцінювання. Саме тому автор статті ставить за мету вирішення таких завдань:

1. З'ясувати умови виконання комплексних кваліфікаційних робіт згідно сучасних вимог до підготовки фахівців педагогічної галузі.

2. Визначити особливості виконання кваліфікаційного дослідження студентами історичного факультету педагогічного університету.

Аналіз багатолітнього досвіду роботи викладачів та студентів історичного факультету Криворізького державного педагогічного університету є підставою для визнання кваліфікаційної роботи як результату самостійної навчально-дослідної діяльності з елементами наукової творчості, що виконується студентом на завершальному етапі навчання в університеті і є кваліфікаційним документом, на підставі якого Державна екзаменаційна комісія визначає рівень теоретичної підготовки випускника, його готовність до самостійної роботи за фахом та приймає рішення про присвоєння кваліфікації.

Метою кваліфікаційної роботи є не лише самостійне здобуття, поглиблення, закріплення й узагальнення студентом знань, одержаних під час навчання в університеті, а й вироблення умінь застосовувати їх в процесі педагогічної діяльності. У процесі написання кваліфікаційної роботи студент має виконати такі завдання:

- систематизувати, закріпити й розширити теоретичні та практичні знання з обраної спеціальності;
- показати шляхи застосування набутих знань та вмінь щодо вирішення конкретних організаційно-педагогічних, навчально-методичних, наукових або інших завдань;
- розвинути навички ведення самостійної дослідницької роботи та оволодіти методикою наукового дослідження [4, 6].

Слід також враховувати, що кваліфікаційна робота має комплексний характер і пов'язана з виконанням таких основних вимог:

- визначення актуальності теми, її відповідності сучасному стану, перспективам розвитку та практичним завданням певної галузі науки;
- добір та критичний аналіз монографічних і періодичних (історичних, психолого-педагогічних, методичних) видань з обраної теми;
- вивчення та характеристика історії досліджуваної проблеми та її сучасного стану, а також передового досвіду роботи в галузі навчання історії в загальноосвітніх закладах України;
- чітка характеристика предмета, мети й методів дослідження, опис та аналіз проведеного автором педагогічного експерименту;
- узагальнення результатів дослідження, обґрунтування їх, надання практичних рекомендацій [13, 118].

Згідно з вказаним, у ході роботи студент зобов'язаний показати такі вміння та навички:

- здійснювати обґрунтований вибір актуальної в науковому і практичному відношенні теми, значущої та нової;
- складати чіткий, конкретний план роботи;
- виявляти та критично аналізувати історичні джерела;
- добирати й аналізувати спеціальну наукову літературу з обраної теми, вивчати праці загального характеру й довідкові видання, узагальнювати й систематизувати зібраний матеріал;
- на основі проаналізованої наукової літератури та першоджерел визначати основну проблематику теми, суперечливі та маловивчені питання, висловлювати власну точку зору;
- послідовно й логічно викладати у відповідності з виробленим планом зміст теми, переконливо аргументувати принципові положення, самостійно формулювати висновки й узагальнення;
- проводити дослідницько-експериментальну роботу з використанням схваленої науковим керівником та науковим консультантом методики дослідження;
- здійснювати написання й оформлення кваліфікаційної роботи у відповідності з чинними нормами української літературної мови й стандартами оформлення наукового твору;
- вміти підготувати короткий виступ для захисту кваліфікаційної роботи на засіданні Державної екзаменаційної комісії (ДЕК).

За структурою кваліфікаційна робота повинна повністю відповідати вимогам, що ставляться до наукового дослідження, її необхідно писати грамотно, з відповідним оформленням. Глибоко і своєчасно розробити обрану тему допоможе алгоритм написання кваліфікаційної роботи, який включає ряд послідовних взаємопов'язаних етапів:

- вибір і затвердження теми, обґрунтування об'єкта і предмета, визначення мети і завдання дослідження → виявлення й відбір літератури (історичної, психолого-педагогічної, методичної) з теми та її вивчення → складання попереднього плану кваліфікаційної роботи (за зразком) → написання вступу роботи (за встановленою структурою) — виклад теорії і методики дослідження (історична частина, методична частина) → дослідницько-експериментальна робота → формулювання висновків і методичних рекомендацій → оформлення списку використаних джерел та літератури, додатків → подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові, написання

відгуку науковим керівником → усунення зауважень, літературне і технічне оформлення роботи → її рецензування → підготовка до захисту і захист кваліфікаційної роботи.

Таким чином, процес роботи над кваліфікаційним дослідженням можна поділити на три етапи:

- підготовчий;
- основний (етап роботи над змістом і текстом);
- заключний (підготовка до захисту кваліфікаційного дослідження).

Важливим моментом виконання кваліфікаційного дослідження є вибір досліджуваної проблеми й теми. Основними критеріями вибору теми кваліфікаційного дослідження є:

- актуальність, новизна і перспективність обраної теми;
- стан вивчення теми попередниками;
- наявність доступної для студента й достатньої для розкриття теми джерельної бази;
- можливість виконання теми на даній кафедрі;
- зв'язок теми з конкретними науковими планами та довгостроковими програмами кафедр факультету;
- можливість отримання від впровадження результатів дослідження науково-освітнього ефекту [10, с.10].

Студентам надається право вільного вибору теми роботи із запропонованого кафедрами переліку або дозволяється виконувати кваліфікаційну роботу за самостійно обраною темою з необхідним обґрунтуванням доцільності її розробки й наукової актуальності. Слід враховувати значимість теми, наявність необхідної літератури, можливість проведення дослідження у школі, відповідність теми інтересам і можливостям автора тощо. Обираючи тему, варто попередньо проконсультуватися з науковим керівником та консультантом, щоб усвідомити сутність обраної проблематики і ступінь складності її дослідження. Досвід свідчить, що найбільш якісними є ті кваліфікаційні роботи, над темами яких студенти сумлінно працювали протягом кількох років: такі окреслювалися і формувалися з рефератів, доповідей на семінарських заняттях, засіданнях студентських наукових гуртків, у результаті участі в науково-практичних конференціях, історичних олімпіадах, внаслідок написання курсових робіт. У такому разі студент має можливість глибоко дослідити тему майбутньої роботи: ретельно вивчити її історіографію й бібліографію, джерельну базу та інші матеріали і зробити належні висновки й узагальнення. Отже, кваліфікаційне дослідження готується

у процесі всього періоду навчання студента у вузі, і тому на кожному новому курсі повинно набувати подальшого поглиблення розробки обраної проблеми із залученням нових джерел, на більш високому теоретичному й методологічному рівнях.

У кваліфікаційній роботі, яку має виконати студент історичного факультету педагогічного університету, при визначенні теми дослідження враховується як методичний, так і історичний аспекти дослідження. Назва теми повинна включати досліджувану проблему і може бути, наприклад, такою:

1. Вивчення теми “Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького (1648-1657рр.)” засобами використання творів художньої літератури (8 клас).
2. Навчальні ігри як засіб організації самостійної роботи учнів на уроках історії в середній школі (на прикладі теми: “Запорізька Січ – козацька республіка. Військова майстерність козаків”).
3. Розвиток діалогічної культури учнів на уроках історії засобом рольових ігор (на прикладі теми: “Середньовічне місто”).
4. Формування системних знань учнів на уроках історії засобом використання внутріпредметних і міжпредметних зв'язків (на прикладі теми: “Утворення Московської централізованої держави XIV-XVI ст.”).

Наступним кроком після вибору теми є з'ясування об'єкта і предмета дослідження, які мають системні логічні зв'язки з темою кваліфікаційної роботи. Наприклад, якщо тема дослідження “Розвиток пізнавальних можливостей учнів засобами наочності (на прикладі теми “Зовнішньополітичний курс московських князів періоду творення Російської централізованої держави (друга половина XV-XVI ст.)”, то об'єктом дослідження є процес розвитку пізнавальних можливостей учнів на уроці історії під час вивчення зовнішньої політики Російської централізованої держави в другій половині XV-XVI ст., а предметом – розвиток пізнавальних можливостей школярів засобом використання наочності при з'ясуванні основних напрямів активізації зовнішньополітичного курсу московських князів другої половини XV-XVI ст.

Далі необхідно визначити мету і завдання дослідження. Мета дослідження пов'язується з об'єктом і предметом, а також з його кінцевим результатом і шляхами його досягнення. Кінцевий результат дослідження передбачає вирішення студентом проблемної ситуації, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці і вимогами суспільства до його більш ефективного

функціонування. Мета дослідження з теорії та методики навчання історії, як і будь-якого іншого педагогічного дослідження, найчастіше полягає у підвищенні ефективності процесів навчання й виховання, наприклад:

- мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність розвитку творчого мислення учнів засобами проблемного навчання історії в процесі визначення впливу російської суспільно-політичної думки на формування світогляду українських народолюбців 1840-1880-х років.

Найважливішою поставленою метою дослідження дозволяє визначити завдання дослідження, сукупність яких дає уявлення про те, що слід зробити для їх досягнення. Вони, з одного боку, розкривають сутність розв'язання обраної історичної, методичної чи психолого-педагогічної проблеми, а з іншого – отримують тлумачення у висновках, які фіксують і узагальнюють результати виконання дослідження. Стандарту в формулюванні завдань немає, але найчастіше вони пов'язані з виявленням сутності, природи, структури об'єкта й можуть включати такі складові:

1. Вирішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, подальше вдосконалення їх вивчення, розробка ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів та умов застосування тощо).
2. Всебічне вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їх причин, типових особливостей передового досвіду; таке вивчення дає змогу уточнити, перевірити дані, опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях, підняти їх на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження.

Обґрунтування необхідної системи заходів для вирішення даної проблеми [4].

Усі завдання у сукупності повинні дати уявлення про те, що необхідно зробити для досягнення мети. Наприклад:

Тема: Розвиток пізнавальних можливостей учнів засобами наочності (на прикладі теми “Зовнішньополітичний курс московських князів періоду формування Російської централізованої держави (друга половина XV-XVI ст.)”).

Мета: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність розвитку пізнавальних можливостей учнів

засобом використання наочності в процесі вивчення зовнішньої політики Росії періоду формування централізованої держави.

Завдання:

Проаналізувати та класифікувати джерела, наукову й методичну літературу з досліджуваної теми.

Визначити та дослідити умови активізації й формування програми, основні напрями і засоби здійснення міжнародної політики Російської централізованої держави у другій половині XV-XVI ст.

Розглянути теоретичні основи використання наочності (види, методи й форми робіт на уроці історії).

Експериментально перевірити ефективність методики розвитку пізнавальних можливостей учнів засобом використання наочності у процесі вивчення зовнішньої політики Росії періоду формування централізованої держави.

Принциповий шлях реалізації поставленої проблеми розкривається у провідній науковій ідеї, яка формулюється у вигляді гіпотези дослідження. Зміст гіпотези повинен бути конкретним, відповідати темі, об'єкту і предмету дослідження. Виходячи із завдань кваліфікаційної роботи, за основу слід брати, на наш погляд, переважно теоретичний тип гіпотези, наприклад:

– на основі поставленої мети автор висуває гіпотезу про те, що використання засобів наочності на уроці історії дозволяє створити умови для розвитку пізнавальних можливостей учнів, формування ґрунтовної бази знань з навчальної дисципліни, удосконалення навичок роботи школярів з різними джерелами інформації.

Отже, для висунення гіпотези слід не тільки ретельно вивчити стан справи, бути науково компетентним, але й здійснити діагностичне обстеження на основі спостереження, опитування, анкетування, тестування, вивчення джерельної бази та інших науково-педагогічних методів.

Ефективність кваліфікаційної роботи зумовлюється дотриманням певних принципів (лат. *principiūm* ~ начало, основа - вихідний пункт теорії; те, що становить основу певної сукупності знань):

– принцип об'єктивності (виключає однобічність, суб'єктивізм і упередження щодо добору й оцінювання фактів, передбачає використання таких методів та процедур, які дають змогу одержати максимально достовірне знання про предмет дослідження);

- принцип врахування неперервних змін, розвитку досліджуваних явищ; він обумовлений діалектичною природою педагогічного процесу, постійним розвитком досліджуваних явищ від одного стану до наступного;
- принцип виділення основних факторів, які визначають кінцевий результат, саме вони мають стати предметом осмислення;
- принцип єдності історичного та логічного (врахування історії розвитку об'єкта, його сучасного стану та перспектив подальшого розвитку);
- принцип концептуальної єдності, який полягає в поясненні досліджуваних явищ з єдиних позицій, розуміння сутності та закономірностей навчально-виховного процесу;
- принцип співвідношення досягнутого рівня з метою (результати дослідження оцінюють з позиції поставленої мети, ідеалу, перспектив розвитку навчально-виховного процесу);
- принцип єдності дослідницького і навчально-виховного процесів (педагогічне дослідження завжди повинне бути вписане в реальний процес навчання та виховання, сприяти їх удосконаленню й запобігати впровадженню негативних результатів);
- принцип поєднання аспектного й цілісного підходів (передбачає можливість і необхідність розгляду об'єкта з інших позицій, реального оцінювання результатів дослідження як часткових, співвіднесення їх з даними, отриманими при вивченні досліджуваного явища в інших аспектах);
- принцип системності (дослідник ставить за мету вивчення характеру й механізму зв'язків між елементами, що складають систему) [9, 17].

У комплексному кваліфікаційному дослідженні студенти мають використовувати різні наукові методи, які відрізняються рівнями охоплення досліджуваних явищ. У літературі виділяють чотири групи методів: філософські, загальнонаукові; спеціально – наукові та конкретно-наукові методи [11].

На нашу думку, на першому етапі виконання наукової історико-педагогічної кваліфікаційної роботи слід використовувати методи теоретичного дослідження обраної історичної проблеми та обраних психолого-педагогічних або методичних умов її впровадження у процес навчання, коли необхідно сформулювати поняття, визначити їх суттєві ознаки, виявити етапи розвитку досліджуваного явища тощо.

На другому етапі студент вивчає стан предмета дослідження у шкільній практиці. Тому для збирання фактів зручно використовувати такі методи, як спостереження, тестування, опитування, вивчення педагогічного досвіду, результатів діяльності учнів і вчителів, шкільної документації тощо.

На третьому етапі для перевірки достовірності висунутої гіпотези студенту необхідно використати метод педагогічного експерименту, що дозволяє узагальнити результати дослідження й розробити рекомендації для вдосконалення навчально-виховного процесу. На даному етапі доцільно поєднувати методи теоретичного узагальнення даних експерименту та прогнозування подальшого удосконалення процесу навчання й виховання засобами історичної освіти.

Виконання завдань кваліфікаційного дослідження неможливе без огляду літературних джерел дослідження. Ознайомлення з опублікованими за темою кваліфікаційної роботи науковими (історичними, психолого-педагогічними, методичними) працями починається відразу після розробки ідеї, тобто задуму теми та проблеми кваліфікаційного дослідження. Основними завданнями огляду літератури є:

- ознайомлення з матеріалами за темою кваліфікаційної роботи, їх класифікація, відбір основних фундаментальних праць, найсуттєвіших результатів;
- виявлення напрямків дослідження, які викликають найбільший інтерес;
- формування напрямків роботи та формулювання першої редакції орієнтовного плану роботи;
- отримання вихідного матеріалу для написання тексту основної частини дослідження [13].

З метою повного виявлення джерельної бази необхідно дослідити каталоги бібліотек, бібліотечні посібники, посилання в підручниках, монографіях, словниках та ін., покажчики змісту різних комплектів спеціальних періодичних видань тощо. Наступним кроком в пошуках і доборі літератури є ознайомлення з каталогом газетно-журнальних статей. Студентам-історикам рекомендується познайомитися з такими виданнями:

- історичні наукові видання: журнали “Український історичний журнал”, “Київська старовина”, “Історичний журнал”, “Вопросы истории”, “Новая и новейшая история”, “Отечественная история”, “Славяноведение”, “Археология”; альманахи “Борисфен”,

- “Грані”; газета “Історія України” тощо;
- видання з теорії та методики навчання історії: журнали “Історія в школі”, “Історія в школах України”, “Історія та правознавство”, “Преподавание истории в школе”, “Преподавание истории и обществоведения в школе”; газети: “История”, “Джерело”, “Історія України” тощо.

Слід також сказати, що прикметною рисою сучасного етапу розвитку суспільства є його інформатизація. Інформаційні та комунікаційні технології сьогодні є ключовим фактором виведення вищої освіти на якісно новий рівень. Тому поліпшення якості підготовки висококваліфікованих фахівців неможливе без комп’ютеризації навчального процесу та впровадження Інтернет-технологій в дослідницьку діяльність студентів. У зв’язку з цим студентам слід звертатися за консультацією до наукових керівників та викладачів-консультантів з метою надання ними методичних рекомендацій щодо залучення до кваліфікаційного дослідження джерел, дібраних з мережі Інтернет, передусім, із спеціальних історичних Інтернет-ресурсів та із використанням шляхів пошуку наукової інформації за допомогою спеціальних пошукових систем (<http://www.histori.org.ua/>; <http://www.nbu.gov.ua/>; <http://www.doba.lviv.ua/>).

Вступ – найважча й одночасно важлива частина кваліфікаційної роботи. У методичній літературі немає єдиної думки про те, коли краще писати вступ: до або після написання основного змісту. Але цілком очевидно: глибокий і добре продуманий вступ можна написати тільки після ретельного вивчення й осмислення всього обсягу джерел і літератури, який є в наявності. Тому кожен викладач рекомендує студентам остаточно оформити вступ уже на заключному етапі роботи над темою.

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми, її значущість, підстави та вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Спочатку шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв’язаннями проблеми (наукового завдання) автор кваліфікаційної роботи має обґрунтувати актуальність і доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки (історичної, психолого-педагогічної, методики навчання історії) та виробництва (шкільної історичної освіти) на користь держави та суспільства.

Обґрунтування актуальності обраної теми кваліфікаційної роботи свідчить про те, як автор уміє вибрати важливу для теорії і практики тему, як розуміє й оцінює її щодо сучасної соціальної

значущості. Актуальність теми характеризує наукову зрілість і професійну підготовленість студента-випускника до самостійної діяльності. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Достатньо кількома реченнями висвітлити головне:

- сутність проблеми або наукового завдання;
- соціальну значущість проблеми дослідження, вирішення якої має важливе народно-господарське та соціально-культурне значення в сучасних умовах розвитку України;
- суттєве значення для подальшого розвитку відповідної галузі науки чи виробництва, теорії і шкільної практики;
- вирішення конкретних часткових питань (в даному випадку питань сучасної історичної науки та важливих питань педагогіки, вікової психології і теорії та методики навчання історії), які сприяють якісним змінам у науці чи виробництві;
- доцільність роботи;
- зв'язок теми кваліфікаційної роботи з темою науково-дослідницької роботи кафедри [3]. Якщо обрана студентом тема є частиною великої проблеми, тоді треба вказати, яке місце в цій проблемі вона посідає, як сприяє її рішенняю.

Важливою складовою актуальності є формування проблемної ситуації, виклад її сутності. Правильна постановка і чітке формулювання нових проблем часто має не менше значення, ніж їх вирішення. Саме вибір проблеми значною мірою визначає стратегію дослідження взагалі й напрями наукового пошуку зокрема. Не випадково вважається, що сформулювати наукову проблему – означає показати вміння відокремити головне від другорядного, виявити те, що вже відомо і що поки невідомо в науці з предмету дослідження.

При обґрунтуванні актуальності теми зазначають стан її розробки. Для цього складається стислий огляд літератури, який підсумовує, що саме ця тема потребує подальшої розробки. Студенту необхідно вказати, як досліджувана у кваліфікаційній роботі проблема розкривається в літературі (історичній, психолого-педагогічній, методичній), які напрями висвітлені і з точки зору всієї теми або того чи іншого аспекту відзначити, які питання недостатньо досліджені й потребують подальшої розробки. Наступні речення відбивають подальшу структуру вступу, тобто визначається об'єкт, предмет, мета, гіпотеза та завдання дослідження, географічні і хронологічні межі досліджуваної історичної проблематики. Точне й чітке визначення початкової та кінцевої дат досліджуваного періоду, їх взаємозв'язок з певними історичними подіями свідчать про те, наскільки добре студент

орієнтується в історичній проблемі. У вступі також подається короткий огляд джерельної бази, використаної в роботі. Джерела можуть бути як документальними, так і розповідними. Документальні джерела – це, як правило, збірки документів і матеріалів, законодавчі акти, договори, протоколи, стенограми, звіти, статистичні таблиці. Документальні джерела – найбільш цінні й важливі, тому що точно й об'єктивно відтворюють досліджувані історичні події. Розповідні джерела – це щоденники, спогади, мемуари, епістолярна спадщина учасників подій. Такі джерела також дуже цінні й важливі, але при використанні, необхідно пам'ятати про їх суб'єктивний характер. Аналізувати джерела треба за ступенем їх значущості для теми, вказуючи на їх авторство, період появи, призначення та характер.

Далі в тексті подається перелік методів дослідження, що обрані для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту, а коротко визначаючи, що саме досліджувалося за допомогою того чи іншого методу. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Завершується вступ рубриками:

1. Практичне значення кваліфікаційної роботи.
2. Апробація результатів дослідження.
3. Структура роботи.

Написання основної частини кваліфікаційної роботи передбачає дотримання загальних вимог до написання кваліфікаційної роботи. Вони виконуються в повній відповідності з затвердженим планом. Так, готуючись до викладення тексту кваліфікаційної роботи, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка повинна бути розкрита. Проаналізований та систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів. Основну частину кваліфікаційної роботи рекомендується поділити на 3 розділи, які, в свою чергу, можуть складатися з підрозділів. Кожен розділ висвітлює самостійне питання чи проблему, а разом вони мають розкривати усю тему в цілому. В свою чергу кожен підрозділ складає окрему частину цього питання. Перший і другий розділи кваліфікаційної роботи мають теоретичний характер, тому їх написання рекомендується здійснювати за хронологічним або за проблемним принципом. Можливе і їх поєднання. За хронологічним принципом висвітлення теми будується в чітко хронологічній послідовності, від періоду до періоду. Проблемний принцип передбачає розкриття теми в її взаємозумовлених питаннях, при цьому чітка хронологічна послідовність не є обов'язковою. Надзвичайно важливо,

щоб усі положення були безумовно доказовими й не були поверховими або описовими. Виклад матеріалу рекомендується будувати за такою схемою: теза → система аргументів і доказів → факти і приклади → їх пояснення й висновок [10].

Перший розділ кваліфікаційної роботи студентів історичного факультету педагогічного університету присвячується висвітленню та дослідженню однієї з актуальних проблем історичної науки й має такі структурні складові:

- історіографія проблеми та сучасний стан її дослідження;
- аналіз джерельної бази дослідження;
- поділ проблеми на основні складові та аналіз причинно наслідкових зв'язків досліджуваного питання;
- висновки до першого розділу.

Незважаючи на те, що в першому розділі обов'язково присутній фактичний матеріал, цінність історичної частини кваліфікаційного дослідження визначається не кількістю зібраних фактів, а вмінням студента їх узагальнити, встановити їх зв'язки та надати наукового пояснення. Перевагу необхідно надавати основним, найбільш важливим фактам, які є доказом теоретичних міркувань.

Наукова цінність і значущість роботи залежить від кількості й різноманітності вивчених і введених до обігу історичних джерел. Для повноти дослідження автор роботи повинен намагатися використовувати максимальну кількість як документальних, так і розповідних джерел, що, як правило, доповнюють одне одного. Якщо предметом дослідження є життєвий і творчий шлях, громадсько-політичні або філософські погляди політичних і державних діячів, істориків, учених, то до основних джерел в даному випадку треба віднести їх літературно-публіцистичну спадщину: статті, доповіді, листи, щоденники тощо.

Другий розділ присвячується дослідженню однієї з важливих психолого-педагогічних та методичних проблем навчання історії в сучасних умовах вітчизняної історичної освіти. У цьому розділі студент має розкрити методологічні, теоретичні та історичні аспекти окресленої наукової проблематики.

Третій розділ демонструє не тільки рівень проведеного дослідження, а й уміння студента кваліфіковано проводити педагогічний експеримент та аналізувати його результати щодо експериментальної перевірки висунутої гіпотези. Тут має бути подано обґрунтування вибору об'єкта та предмета дослідження, визначення факторів і діапазонів їх змін, доведення достовірності результатів. Методика дослідження має

базуватися на математичній теорії планування й оптимізації експерименту, обробки його результатів. Даний розділ вважається завершеним, якщо в ньому органічно поєднано аналіз усіх аспектів обраної психолого-педагогічної або методичної проблеми та чітко виявлено позицію самого дослідника з приводу актуальності продовження дослідження. Експериментальна робота охоплює анкетування чи тестування учнів, спостереження за навчальною або позакласною роботою школярів та їх учителів, вивчення та аналіз необхідної для експерименту літератури-підручників, навчальних посібників, робочих зошитів, навчальних програм, робочих планів вчителя та планів роботи школи, методичних листів і наказів, класних журналів тощо. Спираючись на ознаки рівнів сформованості досліджуваних якостей, виконавець кваліфікаційної роботи, за допомогою результатів застосованих методів, визначає наявність рівнів сформованості досліджуваних якостей в учнів контрольної та експериментальної груп. Основні показники означених рівнів описуються в тексті роботи та ілюструються у вигляді таблиці. Розділ завершується висновками, які містять стислий виклад кожного наукового результату: сутність наукового результату, його новизну й достовірність, практичне значення, обґрунтування пріоритету результату. Висновки до розділу можуть містити методичні рекомендації педагогічним працівникам щодо втілення окремих розробок у процес навчання.

Заключну частину кваліфікаційної роботи називають загальними висновками. Студент формулює висновки щодо розкритих у вступі актуальності, об'єкту, предмету, меті, гіпотези, завдань, методів дослідження, практичної спрямованості та апробації результатів пошуку, тобто відповідає на питання: для чого було досліджувати цю проблематику, яка від цього користь для подальшого розвитку теорії та методики навчання історії? Висновки в кінці роботи мають містити те нове, суттєве, що становить підсумкові результати дослідження, які часто подаються у вигляді певної кількості пронумерованих абзаців. Їх послідовність визначається логікою побудови дослідження. Важливо вказати на теоретичну і практичну цінність дослідження, які результати теоретичної та експериментальної частини дослідження і де було впроваджено. Також можна сформулювати перелік рекомендацій щодо наукового та (або) практичного використання здобутих результатів роботи. При цьому особлива увага приділяється можливості впровадження результатів дослідження в сучасну навчально-виховну діяльність загальноосвітніх закладів. У висновках необхідно наголосити на тому, що мети

дослідження досягнуто, гіпотезу доведено, всі поставлені завдання вирішено.

Зазвичай кваліфікаційна робота доповнюється додатками. Вони не є обов'язковим елементом дослідження і не входять до основного обсягу роботи, однак підвищують рівень довіри до результатів дослідження. У тексті обов'язково слід зробити посилання на додатки в тому місті, де є необхідність до них звернутися. До додатків включають:

- зразки анкет, тестів, опитувальних листів;
- проміжні математичні доведення, розрахунки;
- інструкції й методики, опис алгоритмів дій, конспекти уроків та позакласних заходів;
- ілюстрації допоміжного характеру (текст, таблиця, схема, графік, карта, репродукція картини тощо).

Оформлення роботи повинно проводитися її автором у відповідності з діючими державними стандартами [3; 13].

Успішність виконання кваліфікаційного дослідження визначається тими критеріями оцінювання, що використовуються у вищому навчальному закладі з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали і шкали ECTS (табл. 1) [12, 206].

Таблиця 1

Оцінювання успіхів студентів

За національною шкалою	За шкалою ECTS	Кількість балів
ВІДМІННО	A	90 - 100
ДОБРЕ	B	80 - 89
	C	70 - 79
ЗАДОВІЛЬНО	D	60 - 69
	E	50 - 59
НЕЗАДОВІЛЬНО	FX	25 - 49
	F	1 - 24

Для визначення ступеня виконання кваліфікаційної роботи студентами випускного курсу рекомендується врахувати такі навчальні рівні:

- високий рівень (А) – студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання кваліфікаційної роботи;
- достатній рівень (В, С) – студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формулювання висновків, порівняння теоретичних знань із практичними прикладами;
- задовільний рівень (D, E) – студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу;
- незадовільний рівень (FX, F) – студент володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно або студент не володіє навчальним матеріалом.

Таким чином, специфіка кваліфікаційної роботи на історичному факультеті педагогічного університету полягає в тому, що у процесі її підготовки здійснюється оволодіння студентом, по-перше, теорією і методологією історичної науки, по-друге, теорією та методикою процесу навчання історії в школі, по-третє, технологією проведення педагогічного експерименту з визначеної проблеми. У кваліфікаційній роботі повинні аналізуватися нові факти, матеріали або по-новому висвітлюватися вже відомі положення, а також враховано передовий педагогічний досвід кращих вчителів і шкіл. Результати кваліфікаційного дослідження повинні мати, передусім, практичне значення.

Література

1. Введение в научное исследование по педагогике / Ю.К. Бабанский и др. - М.: Просвещение, 1988. – 239 с.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В. Кременя. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
3. Довідник здобувача наукового ступеня. – К.: Редакція “Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України”, 2006. – 64 с.
4. Задорожна Л., Ветохіна В. Кваліфікаційна робота. Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету педагогічних університетів. – Кривий Ріг: КДПУ, 2007. – 120 с.
5. Історичне джерелознавство: Підручник / С.Калакура, І.Войцехівська, С.Павленко та ін. – К.: Либідь, 2002. – 488 с.

6. Лудченко А. и др. Основи научних досліджень: Учеб. посібник. - К.: Знання, 2000. - 114 с.
7. Моключенко Л. Кваліфікаційна робота. - К., 1995. - 46 с.
8. Мороз І. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і змісту. - К., 1997. - 56 с.
9. Педагогика в вопросах и ответах: Учебное пособие / Л.В. Кондрашова, А.А.Пермяков, Н.И.Зеленкова, А.Ю.Лаврешина. - Кривой Рог: КДПУ, 2003.- 234 с.
10. Псисько Л., Маслов М. Основні вимоги та методичні поради до написання магістерської роботи (історичні, правознавчі та географічні науки). - Харків: Майдан, 2006. - 92 с.
11. Філіпенко А. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник. - К.: Академвидав, 2004. - 208 с.
12. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. - К.: Академвидав, 2006. - 352 с.
13. Шейко В., Кушнарченко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. - К.: Знання - Прес, 2003. - 295с.

В.В.Іванова

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ГОТОВНОСТІ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статтє рассматриваются различные проблемы формирования готовности к творческой профессиональной деятельности, создание оптимальных условий педагогического процесса.

The article deals with various problems of forming of readiness for creative pedagogical activities, and making optimum conditions of pedagogical process.

Успішне вирішення проблем демократизації й гуманізації сучасного суспільства неможливе без модернізації освітньої системи, її змістового й структурного оновлення. Необхідність зміни парадигми освіти багато в чому обумовлена зміною ролі знання в сучасному виробництві й управлінні. Відповідно до Болонської угоди актуалізуються питання гуманітаризації освіти, подальшого підвищення якості освітнього процесу, перенесення акценту із засвоєння "готового" знання на розвиток творчого початку в рішенні навчальних завдань. Успішне вирішення цих питань пов'язано з творчим проявом самої особистості.

Виконання соціального замовлення в підготовці творчої особистості поєднано з подальшим підвищенням рівня готовності педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності. Педагогічна праця – це особливий вид висококваліфікованої діяльності творчого характеру. Творчий початок у педагогічній діяльності обумовлює необхідність творчого потенціалу особистості сучасного педагога й високого рівня його готовності щодо залучення учнів до творчого процесу і творчої діяльності.

Основною особистісною новацією вчителя-професіонала, його якісною характеристикою є образ “Я”, професійна творчість, в основі якої лежить інтелектуальна рефлексія й досвід трансформації знань і способів творчої діяльності. Творчість виступає характеристикою професійного іміджу сучасного педагога, результатом і процесом його самореалізації в професійній підготовці вищої школи.

Проблеми становлення творчої особистості вчителя хвилювали А.Макаренко, В.Сухомлинського, В.Герського та ін.

Творчість як механізм розвитку особистості обґрунтовується В.Андрєєвим, Д.Богоявленською, С.Гільдентріхтом, Б.Коротяєвим, Ю.Кулюткіним, Т.Кудрявцевим, А.Луком, Я.Пономарьовим та ін.; творча природа пізнавальної діяльності розкривається в роботах В.Біблера, А.Брушлінського, В.Давидова, Г.Щукіної; педагогічна творчість, її сутність досліджується О.Бодальовим, В.Ільїним, В.Загвязінським, В.Кан-Каликом, А.Кравчуком, М.Нікандровим, М.Поташником, Р.Шакуровим та ін.

Проблеми формування творчої особистості вчителя, педагогічного мислення, креативності вирішувалися І.Зязюном, Р.Скульським, Н.Кичук, Ю.Столяровим, С.Сисоевою та ін.

Проблемам готовності до професійної діяльності й пошуку шляхів її формування в майбутніх педагогів в умовах вищої школи присвячені дослідження А.Войченко, М.Дьяченко, О.Кондратюка, Л.Кондрашової, О.Мороза, В.Сластьоніна та ін.

Підготувати сучасного вчителя з урахуванням змін соціальних умов неможливо без модернізації освітнього процесу вищої школи. Це засвідчує вивчення й аналіз професійної діяльності вчорашніх випускників вищої педагогічної школи; наявність протиріч між функціями сучасного педагога, що постійно удосконалюються, й недостатньо розвинутою здатністю випускників педагогічного університету до їхнього творчого виконання; творчим характером педагогічної праці й рівнем готовності вчителя до творчої професійної діяльності. Зібрані факти говорять про те, що педагоги-початківці, як

правило, психологічно не готові до творчого вирішення професійних завдань. Перебуваючи в стані того, кого навчають, виконуючи здебільшого завдання репродуктивного плану, вони не повною мірою усвідомлюють творчу природу педагогічної праці. Перевага репродуктивної діяльності над творчим характером навчальної роботи призводить до неузгодженості “моделі професійної діяльності”, що формується за роки професійно-педагогічної підготовки у вищій школі в свідомості майбутніх педагогів, з тією реальною обстановкою, в якій їм доводиться починати самостійну професійну діяльність. Як наслідок цих протиріч – формалізм у педагогічній роботі, зниження інтересу до неї, підвищена стомлюваність і низька результативність професійної діяльності молодого вчителя.

Завдання вищої педагогічної школи полягає не тільки в тому, щоб майбутній педагог одержав певний багаж знань з предмету, але й у тому, щоб сформувати в нього стійку потребу в оволодінні новими знаннями й уміннями, вдосконаленні якостей, властивих педагогу-творцеві. Вирішення цього завдання багато в чому залежить від того, як сам студент забезпечить творче становлення власної особистості.

Готовність майбутніх педагогів до творчої професійної діяльності у своєму розвитку проходить декілька рівнів, які розрізняються між собою за характером взаємодії (репродуктивний, рефлексивний і креативний) і за ступенем прояву (низький, середній, високий).

З огляду на стан сучасної науки щодо формування професійного обліку вчителя, ми вважаємо, що формування готовності майбутніх учителів до творчої роботи носить поетапний характер, що визначається поступовим розширенням середовища педагогічної праці й ускладненням професійних дій студентів з переходом їх на більше вищий етап навчання.

Питання щодо етапів формування готовності студентів до професійної діяльності вирішується в науковій літературі далеко не однозначно.

Ряд дослідників вважає, що формування готовності проходить два етапи: перший – передбачає організацію навчально-виховного процесу щодо підготовки та самопідготовки до самостійної вчительської діяльності; другий – безпосереднє включення в практичну педагогічну діяльність під час позааудиторної виховної роботи.

М. Дьяченко та Л. Кандибович виділяють три етапи: перший – етап професійної роботи, адаптації до навчально-виховного процесу ВНЗ; другий – формування готовності в процесі навчання; третій – досягнення максимальної готовності до самостійної навчальної роботи [1].

Названі етапи не враховують вікові особливості студентів і специфіку їхнього навчання на конкретному курсі.

А. Кондратюк робить спробу співвіднести етапи формування готовності до професійної діяльності з специфікою курсу навчання. Він виділяє: початковий етап (1 рік навчання) – формування позитивної мотивації оволодіння педагогічною професією; основний етап (2-4 рік навчання) – оволодіння основною програмою, формування професійних якостей і розвиток творчих здібностей студентів; завершальний етап (5-й рік навчання) – диференціація творчої підготовки, досліджується професійна готовність студентів до педагогічної діяльності [2].

Ці етапи, хоча й співвідносяться з курсом навчання, проте не розкривають наступність у формуванні в майбутніх педагогів основних характеристик їхньої готовності до педагогічної роботи.

Ми вважаємо, що при визначенні етапів формування готовності майбутніх учителів до творчої діяльності необхідно враховувати соціальну ситуацію, що характеризує кожний етап студентського віку. Особливістю соціальної ситуації студентського віку є необхідність участі студентів у різних видах педагогічної діяльності, прояв самостійності й розвиток професійних властивостей і якостей їхньої особистості.

Виходячи з особливостей соціальної ситуації студентського віку, рівня підготовленості студентів і специфіки курсу, нами виділено наступні етапи формування готовності майбутніх учителів до творчої професійної діяльності:

I етап (перший рік навчання) – формування позитивної мотивації, установки на творчу працю, потреби в професійній самоосвіті. Акцент навчально-виховного процесу падає на відпрацювання в майбутніх учителів мотиваційного й інформаційно-пізнавального компонентів готовності до творчої професійної діяльності.

II етап (2-й рік навчання) – поглиблення професійного кругозору, розвиток творчих здібностей і установок на творче оволодіння вчительською професією. На цьому етапі відпрацьовується

креативно-рефлексивний та операційно-діяльнісний компоненти готовності.

III етап (3-й рік навчання) – формування професійного світогляду, потреби в поповненні знань, оволодінні методикою науково-дослідної роботи, оволодіння вміннями творчої інтелектуальної діяльності, розвиток потреби в нестандартному вирішенні професійних завдань. На цьому етапі відпрацьовується емоційно-вольовий та оцінний компоненти готовності майбутніх педагогів до творчої професійної діяльності.

На четвертому етапі (4-й рік навчання) активізується увага студентів на формування професійно-творчої мотивації їхньої особистості, розвиток емоційно-вольової сфери, що забезпечує результативність і високу працездатність, яка призводить до самореалізації й професійного самовдосконалення та самоствердження в практичних педагогічних ситуаціях. На цьому етапі закріплюються усі компоненти, що становлять структуру змісту готовності майбутніх учителів до творчої професійної діяльності.

Складність формування готовності студентів до творчої педагогічної роботи полягає в тому, що успіх їхньої діяльності й удосконалення рівня готовності не характеризується простим переносом сформованих якостей особистості в практичну ситуацію. Важливо організувати навчально-виховний процес таким чином, щоб до закінчення вищої школи студент не тільки опанував теорію педагогічної творчості, уміння творчої діяльності, професійно значимі властивості й здібності для того, щоб прийти в школу підготовленим до творчого вирішення професійних завдань.

Формування готовності до творчої професійної діяльності – складний і тривалий процес. На його результативність впливають різні умови й фактори педагогічного процесу.

На наш погляд, процес навчання у вищій школі не відповідає повною мірою вимогам формування творчої особистості й повинен зазнати кардинальних змін. Для цього необхідна цілеспрямована й систематична робота з формування готовності вчителя до професійної творчості й забезпечення педагогічних умов, що сприяють оптимальному вирішенню цієї практично значущої проблеми.

Раціональний підхід до вирішення проблеми формування готовності студентів до творчої професійної діяльності прямо залежить від виявлення сукупності умов, що стимулюють процес оволодіння ними основами професійної творчості.

До числа умов, що позитивно впливають на процес становлення готовності майбутніх педагогів до творчої діяльності, ми відносимо створення освітнього середовища, творчої атмосфери навчального процесу. Для формування готовності студентів до творчої роботи позитивним є не тільки грамотний педагогічний вплив на майбутніх педагогів, але й здорове освітнє середовище як важливий фактор становлення професійного іміджу сучасного вчителя.

Ефективність формування готовності студентів до творчої професійної діяльності залежить від усвідомлення ними значущості творчості на особистісному рівні, стабільності їхньої спрямованості на творчість у самостійній педагогічній роботі. Чим активніше включаються студенти до творчої, навчально-пізнавальної діяльності, тим вищий їхній рівень готовності до нестандартної діяльності, здатності використовувати раніше набуті знання в нових ситуаціях.

Література

1. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы. – Минск: БГУ, 1985. – 206 с.
2. Кондратюк А.П. Педагогика: Учеб. пос. для фак. повышения квалификации преподавателей средних спец. учеб. заведений. – 2-е изд., испр. и доп. – К., 1982. – 382 с.
3. Кондрашова Л.В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. – К.: Вища школа, 1987. – 52 с.

К.О.Делюкіна

УЧБОВІ ДОСЯГНЕННЯ В САМООЦІНЦІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ

В статье рассматривается самооценка учебных достижений студентов экономических специальностей и факторы, которые влияют на положительную динамику студенческих учебных достижений.

In article the self-estimation of educational achievements of students of economical specialties and factors which influence positive dynamics of the students' educational achievements are considered.

Уходження людства в третє тисячоліття ознаменоване не стільки хронологічними змінами в літочисленні, скільки оновленим поглядом світової спільноти в майбуття, визначенням ціннісних властивостей суспільного життя, які характеризують його якість. Світ визнав, що добробут, освіта та здоров'я людини є головними чинниками якості її життя, а якість освіти – основною метою,

пріоритетом розвитку суспільства в ХХІ столітті. Тому не випадково серед характеристик так званого індексу розвитку людського потенціалу, за яким Програма розвитку ООН порівнює рівень соціального й економічного розвитку різних країн, показник освітньої діяльності є одним з трьох основних індикаторів в інтегрованій оцінці якості людського життя. За останніми оцінками індексу розвитку людського потенціалу, Україна посідає 70-е місце в рейтингу досліджених 177 країн і належить до когорти держав з середнім рівнем 0,777. Водночас її індекс рівня освіти 0,94 відповідає індексів країн з високим рівнем розвитку людського потенціалу.

Проблему якості освіти нині пов'язують з розвитком нової інформаційної цивілізації, де випереджальний розвиток якісного середовища для людини, суспільного інтелекту та системи освіти стає вирішальним чинником поступу людства. Адже й високотехнологічному інформаційному суспільстві якість освіти є ключовим аргументом у забезпеченні такого рівня життєвої й професійної компетентності людини, який би задовольнив потреби її людського розвитку, а також потреби суспільства й держави в соціально активних громадянах і висококваліфікованих фахівцях. Якість освіти, освітні стандарти та норми не завжди відповідають сучасним потребам, наявним світовим і європейським стандартам, що їх висувають до змісту освіти, до підготування педагогічних кадрів, їх навчально-методичного забезпечення. Саме тому теперішні зміни в освітніх системах спрямовані головним чином на підвищення освітнього рівня молоді, формування функціонально й професійно підготовлених фахівців, здатних забезпечити всебічний розвиток держави.

Вивчення проблеми якості освіти, пошук форм та методів оцінки якості знань стало предметом багатьох досліджень. Проблеми керування процесом забезпечення якості освіти досліджені А.В.Глічевим, І.А.Зимовою, Л.Л.Редько, І.Г.Саловою, А.І.Субетто. Питанню якості управління та керування освіти присвячені праці багатьох учених (Ю.К.Бабанського, В.П.Беспалько, І.Я.Лернера та інших). Загальні для всієї освітньої системи проблеми керування стали предметом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних педагогів (А.Г.Бермуса, К.В.Бондаревскої, А.А.Грекова, В.І.Загв'язинського, В.А.Караковського, Н.К.Сергеєва, В.В.Серікова, І.М.Фомічевої та ін.), що створили теоретичні передумови реформування освіти в ВНЗ, та пошук шляхів підвищення її якості.

Приклади адаптації теоретичного досвіду до сучасних умов ми знаходимо в роботах авторів, що займаються вивченням професійної освіти молоді: А.Н.Лейбович, М.І.Махмутова, Т.Т.Новикової, О.Н.Павлової, В.А.Рижова та ін. Однак їхні конструктивні рішення не звернені на умови розробки програм моніторингу якості освіти. Знання студентів є одним із ключових показників якості освіти. У роботах Б.Г.Ананьєва, П.П.Блонського, М.И.Зарецького, Е.І.Перовского, В.М.Полонского, А.В.Слепухіна, М.Ю.Яковлевої та інших теоретичне обґрунтування отримали функції й принципи контролю та перевірки знань молоді, що вчиться. Перевірка й оцінка якості навчання – процес складний й багатоплановий, і дослідницька робота вчених у цій області проводиться в декількох напрямках: функції перевірки в загальній системі навчання (В.С.Аванесова, Т.А.Гльїна, А.С.Лінди, Г.І.Щукіна); структурі якості знань (І.Я.Конфедератів, М.Н.Скаткін, Н.Ф.Тализіна, Ю.А.Якуба); методика перевірки й оцінки знань (В.С.Аванесов, С.Я.Батищев, В.М.Млинців); принципи побудови критеріїв і шкал виміру (М.І.Грабарь, В.І.Огорелков, Ю.В.Павлов, Ю.М.Нейман, В.А.Хлебніков, Н.В.Хованов).

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє говорити про недооцінку ролі самооцінки навчальних досягнень майбутніх фахівців у системі моніторингу якості освіти. Як показує практика, якість знань студентів залежить не тільки від їхньої об'єктивної оцінки з боку викладачів, але і їхніх умінь, як майбутніх фахівців, бачити, оцінювати й проектувати розвиток власних результатів.

Метою нашої статті є самооцінка якості знань студентів і виявлення факторів, які впливають на позитивну динаміку їхніх навчальних досягнень.

Контроль якості підготовки фахівців у ВНЗ, перед усім, асоціюють із давно відомою системою оцінок навчальних досягнень студента. Однак, ця система не може сама по собі вирішити проблеми організації освітнього процесу у вищій школі. Очевидно, що така система повинна бути ґрунтовно модернізована. Якість одержуваної освіти в оцінках самих студентів є одним з аспектів такої модернізації. З огляду на значимість самооцінки студентами навчальних досягнень якості знань на базі Інституту ділового адміністрування було проведено опитування. В опитуванні взяли участь студенти спеціальності менеджмент зовнішньоекономічної діяльності першого, другого та третього, курсів. Їм було запропоновано висловити свою точку зору за наступними проблемами: взаємодія з викладачем; якість

організації навчального процесу; студент і майбутня професійна діяльність.

Для першої групи проблем взаємодія з викладачем студентам було запропоновано дати відповідь на наступні запитання: Що на вашу думку переважає в ваших стосунках з викладачем: педагогічний вплив або педагогічна взаємодія? Більшість студентів першого курсу (80%) відповіли, що в стосунках з викладачем переважає педагогічний вплив, і лише 20% першокурсників відповіли – педагогічна взаємодія. У студентів другого та третього курсів переважає педагогічний вплив (85%), а для 15% – педагогічна взаємодія.

На друге питання: На педагогічну взаємодію впливають особистісні та професійні якості викладача? 85% респондентів першого курсу відповіли, що впливають і професійні і особистісні, 10% - особистісні і лише 5% відповіли, що професійні. Студенти другого курсу відповіли, що на педагогічну взаємодію впливають як професійні так і особистісні якості викладача (85%), ніж професійні (5% опитаних) та особистісні (10%). На третьому курсі вважають що, на педагогічну взаємодію впливають професійні та особистісні якості (57,1%), 43% – професійні якості.

На третє питання: Чи приділяють вам викладачі достатньо часу? Були отримані наступні дані: 75% опитаних першокурсників вважають, що викладачі приділяють їм досить часу. 15% вважають, що можна було б приділяти більше часу. А 10% респондентів вважають, що викладачі приділяють їм не достатньо часу. У студентів другого курсу результати виявилися такими: 59,3% опитаних викладачі приділяють достатньо часу, 21,8% викладачі приділяють не завжди достатньо часу і лише для 18,7% – зовсім недостатньо. Виключення становлять студенти третього курсу однозначно вважають, що викладачі приділяють їм достатньо часу (100% опитаних).

Наступна група питань стосувалася якості організації навчального процесу. На перше питання: Задовольняє вас якість організації учбового процесу? 75% першокурсників, вважають організацію навчального процесу якісною, 10% не завжди і лише 15% не якісним. Якість організації навчального процесу оцінено студентами другого курсу в такий спосіб: 40,6% студентів вважають, що якість організації навчального процесу знаходиться на відповідному рівні, якість викладання варто підвищити (43,75% опитаних), має сенс внести деякі зміни в навчальні плани (9,3% опитаних). Для студентів третього курсу 28,5% респондентів не потрібно підвищувати якість

організації навчального процесу, 14,3% можна внести деякі зміни і для 57,1% респондентів потрібно внести зміни

Другим питанням було: Ваше ставлення до дії модульно-рейтингової системи? Відповідь на це питання у студентів менеджерів була неоднозначна: 20% респондентів першого курсу, 25% опитаних другого курсу і 28,5% третьокурсників переконані, що така система контролю сприяє підвищенню успішності, 80% першокурсників, 71,8% студентів другого курсу і 43% респондентів третього курсу – вважають, що модульно-рейтингова система ускладнює роботу, 3,1% опитаних студентів другого і 28,5% третього курсів завагалися відповісти.

Остання група питань стосувалась проблеми студент і майбутня професійна діяльність. На перше питання: Чи можна використовувати свій вільний час для підготовки до майбутньої професії? Більшість студентів менеджерів першого (75%) і другого (84,3%) курсів вважають, що вчитися й працювати одночасно зовсім неможливо, інші не можуть знайти роботу або працюють але не за фахом (25% – першокурсників і 15,6% другокурсників). 100% студентів третього курсу категорично відповіли, що не можливо. Варто відмітити, що для більшості студентів робота є засобом матеріальної підтримки, хоча деяким з них вона робить приємність і є засобом самореалізації.

На останнє питання опитування: Чи будите ви працювати за спеціальністю після закінчення ВНЗ? Більше половини опитаних студентів припускає працювати після закінчення інституту за фахом (58%). 37,3% припускає за фахом, але готова взятися за будь-яку іншу роботу. І тільки 5,1% студентів категорично відповіли, що працювати за фахом не будуть.

Як показало опитування, рівень викладання за фахом менеджмент зовнішньоекономічної діяльності є досить високим, а це одне з найважливіших факторів у системі оцінки якості освіти. Соціологічне опитування дозволило прийти до наступних висновків:

1. У практиці вищої школи все ще переважає педагогічний вплив, а не педагогічна взаємодія, співробітництво і співтворчість. Навчання, засноване на педагогічній взаємодії, забезпечує ефект співрозуміння, сприяння, соціалізації, що стимулюють перспективу росту, розвиток світоглядних поглядів, активної пізнавальної позиції. Реформування навчального процесу припускає перетворення кожного учня із засобу в мету, з об'єкта в суб'єкт навчальної роботи.

2. Спираючись на дані опитування, було виявлено занедовлення студентами навчальним процесом. Перенасичення навчальної програми предметами й підвищені вимоги викладачів приводять до того, що студенти дуже перенавантаженні, отже, в них губиться інтерес до навчання, не засвоюються якісно знання. Необхідно модернізувати технології й методи навчання, залучити інноваційні технології.
3. Самооцінка студентів носить формальний і не об'єктивний характер. Потрібно розробити й різноманітні форми оцінки й контролю.
4. Більшість студентів не можуть одночасно працювати та вчитись це зумовлено тим, що навантаження на роботі та інституті не дають змогу повноцінно оволодіти обома процесами одночасно. Хоча, як відмітили студенти, для більшості робота є засобом матеріальної підтримки, а деяким вона робить приємність і є засобом самореалізації.

Література:

1. Крахмалев А.П. Якість освіти, як актуальна проблема керування. – Омськ: ОмГПУ, 2001.
2. Локшина О.І. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи – К.:К.І.С, 2004.
3. Якість освіти: проблеми. IV міжнародна науково-методологічна конференція. – Новосибірськ, 2001.

Н.В.Кузьменко

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК ВИХОВНИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

В данной статье делается попытка определить компоненты системы внеаудиторной воспитательной работы, как воспитательного средства профессионального образования.

The attempt to define components of system of extracurricular pedagogical work as an educational mean of professional education is made in this article.

Постановка проблеми. Процес становлення студента як фахівця складається з декількох етапів: усвідомлення соціальної ролі праці фахівця, сприйняття вимог майбутньої професії, свідомого пред'явлення цих вимог до себе а також повинна бути сформована самопрезентація, самоактуалізація та ін. Адже в сучасних умовах